

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ КРАЇНИ В КОНТЕКСТІ
РІЗНОВЕКТОРНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ

Михайлова Л.І., д.е.н., професор, завідувач кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції Сумського національного аграрного університету (Україна);

Михайлов А.М., к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції Сумського національного аграрного університету (Україна)

Михайлова Л.І., Михайлов А.М. Развитие зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни в контексті різновекторності міжнародної співпраці

Досліджено експортно-імпортні операції сільськогосподарською продукцією країни; виявлені тенденції стрімкого нарощування експорту продукції рослинництва та зростання імпорту тваринницької та рослинницької продукції. Встановлено, що за аналізований період освосні нові світові ринки продовольства, зросла кількість країн-партнерів міжнародної торгівлі. Частка країн ЄС, СНД та Африки за обсягами ЗЕД аграрною продукцією є майже однаковою. Упродовж усього періоду дослідження зовнішньоторговельне сальдо по торгівлі сільськогосподарською продукцією було позитивним. Аграрний сектор забезпечує майже четверту частину валютних надходжень України. В умовах лібералізації торгівлі важливе значення набувають нетарифні обмеження. Ймовірне підписання Україною Угоди про Зону вільної торгівлі з ЄС створіє для аграрного сектора країни можливості для держави активізувати діяльність по модернізації виробництва, підвищенню стандартів продукції та запровадженні вищих норм життя та управління, що потребуватиме в короткостроковому вимірі додаткових витрат. Разом з тим безперечними та вагомими будуть вигоди в середньо- та довгостроковій перспективі.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, експорт, імпорт, продукція сільського господарства, продовольство, аграрний сектор, міжнародна інтеграція, зона вільної торгівлі.

Михайлова Л.І., Михайлов А.М. Развитие внешнеэкономической деятельности в аграрном секторе экономики страны в контексте разновекторности международного сотрудничества

Исследованы экспортно-импортные операции сельскохозяйственной продукцией страны; выявлены тенденции стремительного наращивания экспорта продукции растениеводства и роста импорта животноводческой и растениеводческой продукции. Установлено, что за анализируемый период освоены новые мировые рынки продовольствия, выросло количество стран-партнеров международной торговли. Удельный вес стран ЕС, СНГ и Африки по объемам ВЭД аграрной продукцией практически одинаков. На протяжении всего периода исследования внешнеэкономическое сальдо по торговле сельскохозяйственной продукцией было позитивным. Аграрный сектор обеспечивает практически четвертую часть валютных поступлений Украины. В условиях либерализации торговли важное значение приобретают нетарифные ограничения. Вероятное подписание Украиной Соглашения о Зоне свободной торговли с ЕС создает для аграрного сектора страны возможности для государства активизировать деятельность по модернизации производства, повышению стандартов продукции, и внедрению более высоких норм жизни и управления, которое будет нуждаться в краткосрочной перспективе в дополнительных расходах. Вместе с тем бесспорными и весомыми будут выгоды в средне- и долгосрочной перспективе.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, экспорт, импорт, продукция сельского хозяйства, продовольствие, аграрный сектор, международная интеграция, зона свободной торговли.

Mykhaylova L., Mykhaylov A. Development of foreign economic activity in the agricultural sector of the economy in the context of multi-vector of international cooperation

Investigated the export- import operations in agricultural products of the country; tendencies of rapid export growth of crops and livestock import growth and crop production. Found that during the period under review developed new world food markets, increased the number of partner countries in international trade. The share of the EU, CIS and Africa in terms of foreign trade activities of agricultural products is practically the same. Throughout the study period, foreign trade balance of agricultural trade was positive. Agricultural sector provides almost one fourth of foreign exchange earnings in Ukraine. In the context of trade liberalization become important non-tariff barriers. Possible signing of Ukraine of the Agreement on the Free Trade Area with the EU agricultural sector creates opportunities for the country's states to intensify efforts to modernize production, improve product standards, and implementation of higher standards of living and governance, which will need in the short term additional costs. However, the undisputed and weighty will benefit in the medium and long term period.

Keywords: foreign economic activity, export, import, products of agriculture, food, agrarian sector, international integration, free trade zone.

Постановка проблеми. Об'єктивно закономірністю розвитку світового господарства є інтернаціоналізація виробництва та інтеграція окремих країн в міжнародні економічні структури, що сприяє активізації експортно-імпортних операцій на зовнішньому рівні. Загальновідомо, що агропродовольчий ринок займає особливе місце. Практично не існує жодної країни, яка б не брала участі у процесі міжнародного обороту сільськогосподарської продукції чи продовольства в якості експортера, імпортера або одержувача гуманітарно-продовольчої допомоги. Слід зазначити і на те, що сільськогосподарське виробництво – найдавніший вид людської діяльності. Тому практично у будь-якій країні світу існує аграрний сектор, що виробляє якусь продукцію. І як наслідок, саме продовольство і сільськогосподарська сировина є найдавнішими товарами в історії розвитку міжнародної торгівлі.

Аграрний сектор України за роки незалежності цілеспрямовано та впевнено ввійшов до світового ринку та позиціонував себе як важливого та впливового гравця на окремих його сегментах з основних видів сільськогосподарської сировини та продовольства. Вхідження України у світо господарські зв'язки, реалізація задекларованих інтеграційних прагнень щодо входження до визначених міжнародних угруповань, безперечно, відбивається на розвитку зовнішньоекономічної діяльності окремих її галузей, в тому числі, впливає на міжнародну торгівлю сільськогосподарською продукцією та продовольством.

Аналіз останніх досліджень та публікацій та виокремлення невирішених питань. Проблеми обґрунтування перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни знаходилися в полі зору багатьох провідних вчених-економістів. Втім задекларовані кроки українського уряду на шляху реалізації головної стратегічної мети зовнішньоекономічної політики України – підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі з ЄС – активізували дослідження в цій площині. Найбільш ґрунтовними та комплексними дослідженнями розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі з визначенням позитивних та негативних наслідків за умов реалізації різних векторів міжнародної інтеграції країни відзначаються праці Бородіної О.М., Власова В.І., Гесця В.М., Губенка В.І., Зінчук Т.О., Кваші С.М., Осташко Т.О., Шубравської О.В., Пугачова М.І., Шпичака О.М. та інших. Разом з тим, навіть за умови тимчасового відхилення від раніше заявленого курсу щодо приєднання України до зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, вважасмо доцільним здійснення систематизації наслідків реалізації різновекторності міжнародної співпраці України для різних рівнів учасників аграрного бізнесу.

Мета наукової роботи полягає у здійсненні системного аналізу розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрному секторі країни в контексті реалізації різних векторів інтеграції міжнародної співпраці та прогнозуванні ризиків та перспектив для різних учасників аграрного ринку.

Результати дослідження. Вивчення кон'юнктури на світових ринках сільськогосподарської продукції та продовольства свідчить про те, що Україна, особливо, після набуття членства в СОТ, стрімко входить до числа основних гравців у світовій торгівлі аграрною продукцією. Втім визначення перспектив розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни в контексті реалізації

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

різних векторів її міжнародної інтеграції потребує, на нашу думку, здійснення порівняльного аналізу основних соціально-економічних показників України та основних визначених міжнародних інтеграційних угруповань: Європейського Союзу та Митного союзу (табл. 1).

Таблиця 1.

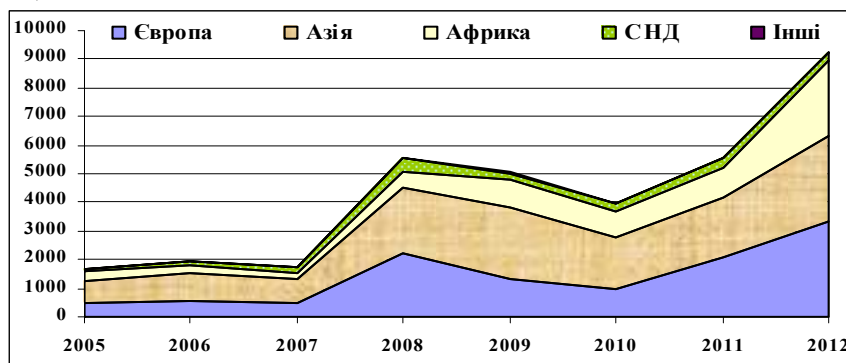
Порівняння окремих соціально-економічних показників України, МС та ЄС*

Показники	МС	ЄС	Україна
Населення, млн	168,6	502,1	45,2
ВВП на одну особу, тис. дол. США	10,9	33,0	6,5
Площа сільгоспугідь, млн. га	433,3	186,5	41,3
Площа ріллі, млн. га	151,0	107,4	32,5
Виробництво:			
Зернові, млн тонн	92,5	292,8	56,3
Врожайність, ц/га	21,0	51,5	37,5
Олійні, млн тонн	4,9	14,1	4,5
Врожайність, ц/га	4,2	8,3	6,7
Молоко, млн тонн	43,3	149,7	10,8
Надій, кг	3146	6461	4175
Експорт аграрної продукції, млрд дол.	14,7	521,0	12,7
в т.ч. на 1 га ріллі, дол.	97,4	4851,0	390,8

Джерело: [1]

Дані таблиці 1 віддзеркалюють передумови розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі та показують, що Україна, обробляючи 32,5 млн га ріллі (що становить п'яту частину ріллі країн Митного союзу), експортує в розрахунку на один га в чотири рази більше аграрної продукції, а ніж країни Митного союзу, що підтверджує її значний експортний потенціал. Разом з тим за рівнем створення ВВП в розрахунку на одну особу, Україна значно поступається як країнам Європейського, так і країнам Митного союзу. Слід зазначити, що розвиток аграрного сектору Європейського Союзу, зокрема, рівень забезпеченості населення продовольством, а також трансформація Європейського Союзу із постійного імпортера в стабільного експортера, відбувся завдяки приєднанню до нього нових членів, а також завдяки формуванню та реалізації Спільної аграрної політики (САП). САП ЄС у широкому розумінні – це окрема складова загальної політики ЄС, що спрямована на: вдосконалення правового регулювання відносин в аграрній сфері; поліпшення адміністративних відносин між відповідними інститутами та суб'єктами господарювання в сільському господарстві; прийняття економічно доцільних та ефективних регуляторних актів, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності сільського господарства ЄС та розвитку сільської місцевості; сприяння подальшій лібералізації сільського господарства ЄС відповідно до вимог СОТ. Визначальною рисою європейської політики сільського розвитку є ставлення до сільського господарства як до одного з чинників розвитку сільських територій. Слід зазначити, що у 28 країнах ЄС частка сільських жителів становить майже 27%, що є подібним для України, де у сільській місцевості проживає 31% населення країни. Разом з тим відмінності у обсягах державної підтримки розвитку сільського господарства та сільських територій у країнах ЄС та Україні є вражаючими, що зумовлює поширення депресивного становища сільської місцевості у країні.

Зовнішньоторговельна політика країн в агропродовольчій сфері більшою мірою, ніж в інших галузях, пов'язана з політикою регулювання внутрішнього ринку, а її прояви обумовлені не стільки завданнями оптимізації зовнішньої торгівлі, скільки необхідністю підтримки доходів в агропродовольчому секторі, розвитку сільських територій та забезпечення охорони навколишнього середовища, а також захисту інтересів споживачів продовольства. На сучасному етапі розвитку аграрний сектор є одним із визначальних секторів економіки країни, що забезпечує надходження валютних коштів. Станом на кінець грудня 2013 р. Україна експортувала продукції агропромислового комплексу (АПК) майже на 15 млрд. дол. США, що становить більше 25% від загального експорту України. За обсягами експорту пшениці м'якої Україна ввійшла в трійку провідних експортерів світу, а за обсягами олії соняшникової – зайняла перше місце. Аграрний сектор навіть за умов світової фінансово-економічної кризи забезпечував позитивне зовнішньоторговельне сальдо у міжнародній торгівлі сільськогосподарською продукцією. За обсягами експорту українські аграрії вже давно випередили такі традиційні експортні галузі, як машинобудування і хімічну промисловість. Зокрема, вітчизняний агрокомплекс вже кілька років поспіль демонструє стійке зростання поставок своєї продукції за кордон. Торік, наприклад, у порівнянні з 2011 роком, експорт сільгосппродукції виріс на 5 млрд. дол. США, зазначають аналітики агрокомплексу. Тільки за один 2013 рік Україна наростила експорт готової сільгосппродукції і продуктів харчування на 35%. Безперечно, в структурі експорту аграрного сектору країни переважаючими є сировинні товари, зокрема, продукція рослинництва, тому позитивним слід відзначити те, що подвоїлися поставки за кордон борошна і м'яса птиці, а експорт яєчної продукції зріс на третину. Серед основних торговельних партнерів України в торгівлі продукцією рослинництва є Європейський Союз, частка якого в структурі експорту становить 3,3 млрд.дол США (понад 35%), майже 3 млрд.дол США – до Азії, а також по 2,6 млрд. дол. США – до країн Африки та СНД (рис.1.).

Додаткові можливості для нарощування експорту вітчизняної

Рис.1. Динаміка експорту продукції рослинництва за географічними регіонами світу, млн дол. США*

Джерело: [2, с.16]

Слід зазначити, що основу експорту рослинницької продукції становлять зернові та білково-олійні культури, що є сировиною для переробки. Разом з тим експорт продукції тваринництва із України характеризується незначною тенденцією зростання за обсягами (в 1,3 рази) та розширенням географічної структури: з 77 країн в 2005 р. до 117 – в 2012 р. Питома вага експорту тваринницької продукції має стійку тенденцію до зниження: від 17% у 2005 р. до 8,5% - у 2012 р., а серед товарів тваринного походження найбільшою є частка молокопродуктів: від 88,1 (2008 р.) до 63,7% (2012 р.) при водночас зростанні питомої ваги м'ясопродуктів – від 8,4 (2006 р.) до 32,8% (2012 р.) [2, с.18].

Аналіз динаміки обсягів імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства показує, що з 2005 р. Україна наростила як

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

імпорту продукції тваринництва (в 3,4 рази), так і збільшила обсяги ввезення рослинницької продукції: від 525,5 млн.дол США в 2005 р. до 2429,7 млн.дол США – в 2012 р. Вивчення товарної та географічних структур експортно-імпортних операцій аграрною продукцією України показує, що переважаючою часткою експорту продукції з поглибленим рівнем переробки та доданою вартістю до останнього року характеризувався вектор міжнародної співпраці з країнами СНД, зокрема, Російською Федерацією. Разом з тим в структурі імпорту в Україну як продукції тваринництва, так і в цілому продовольства, найбільш відчутний приріст припадає на країни Європи (зростання в 3,6 рази), а їх частка становить майже половину всього імпорту.

На рис. 2 представлено основні країни-партнери України у зовнішній торгівлі сільськогосподарською продукцією в рамках ЄС.

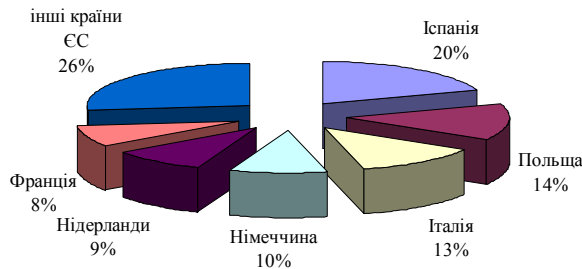

Рис. 2. Географічна структура зовнішньоторговельного обороту України з ЄС у 2012 р.

Джерело: власне зображення за даними Держкомстату України.

Обґрунтовуючи напрямки розвитку зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі в контексті розширення векторів міжнародної співпраці України, вважаємо за доцільне зупинитися на можливості підписання Угоди про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом. Окремо слід наголосити на тому, що Україна – важливий гравець на світових ринках сільськогосподарської продукції та продовольства, що володіє потужним експортним потенціалом. Ще при підписанні Угоди про вступ України до СОТ найгостріші дискусії велися саме в узгодженні та домовленостях щодо торгівлі сільськогосподарською продукцією. Подібні проблеми порушувалися і при підготовці до підписання Угоди про зону вільної торгівлі з ЄС. Поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі є частиною Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом та однією з найамбітіозніших двосторонніх угод, які укладав будь-коли Євросоюз.

Зона вільної торгівлі надасть Україні можливості для модернізації її торговельних відносин та економічного розвитку. Інструментами для цього є відкриття ринків шляхом поступового скасування митних тарифів, надання безмитного доступу в рамках квот, а також масштабна гармонізація українських законів, норм та стандартів з тими, що діють у ЄС у різних прямо або опосередковано пов'язаних із торгівлею секторах. Сільському господарству та розвитку сільських територій присвячено Главу 17 Угоди. Зокрема, стаття 403 засвідчує, що сторони співпрацюватимуть задля сприяння розвитку сільського господарства та сільських територій, зокрема шляхом поступового зближення політик та законодавства.

Співробітництво між Сторонами у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій охоплюватиме, серед іншого, наступні сфери: сприяння взаємному розумінню політик у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій; заохочення сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва, із урахуванням необхідності захисту навколишнього середовища та тварин, зокрема поширення застосування методів органічного виробництва та використання біотехнологій, серед іншого шляхом впровадження найкращих практик у цих сферах; обмін знаннями та найкращими практиками щодо політики розвитку сільських територій з метою сприяння економічному добробуту сільських громад; покращення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектора та ефективності і прозорості ринків, а також умов для інвестування; сприяння інноваціям шляхом проведення досліджень та просування системи дорадництва до сільськогосподарських виробників; обмін найкращими практиками щодо механізмів підтримки політики у сфері сільського господарства та розвитку сільських територій; заохочення політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів продукції, вимог щодо виробництва та схем якості [3].

Втім, для вчених-аграрників, урядовців та практиків агробізнесу дуже важливими є умови доступу вітчизняної сільськогосподарської продукції до ринку Європейського Союзу. Так, у Главі 1 йдеться про зменшення чи скасування мит на імпорту та експорт. Переважно більшість їх буде скасовано відразу після набуття Угодою чинності. Загалом, Україна та ЄС скасують імпорتنі мита на близько 97% та 96,3% тарифних ліній відповідно. Передбачається, що упродовж 10 років Україна поступово скасовуватиме ввізні мита на європейські товари до домовленої ставки. У той же час ЄС зобов'язується знизити митні ставки або ж узагалі скасувати ввізні мита для українських товарів із першого дня дії Угоди [4].

Для сільськогосподарської продукції з моменту тимчасового застосування Угоди з боку ЄС та її ратифікації Україною мита буде скасовано на 35,2% тарифних ліній Україною та 83,1% – Євросоюзом. Що стосується решти товарів, то по 52% тарифних ліній Україна запроваджує перехідні періоди тривалістю від 1 до 7 років, на 9,8% – часткову лібералізацію та на 3,0% – безмитні тарифні квоти. Тарифні квоти по сільськогосподарській продукції дозволяють українським виробникам не залежати від ринкової кон'юнктури країн ЄС принаймні в межах квоти.

Таблиця 2

Тарифні квоти для експорту в Європейський Союз визначених видів продуктів*

№	Продукція	Об'єм квоти
1	пшениця	950 000 тон/рік з поступовим збільшенням протягом 5 років до 1 000 000 тон/рік
2	кукурудза	400 000 тон/рік до 650 000 тон/рік
3	ячмінь	6 300 тон/рік до 7 800 тон/рік
4	яловичина	12 000 тон/рік виражених у чистій вазі
5	свинина	20 000 тон/рік виражених у чистій вазі + 20 000 тон/рік виражених у чистій вазі
6	м'ясо птиці	16 000 тон/рік до 20 000 тон/рік виражених у чистій вазі + 20 000 тон/рік виражених у чистій вазі (для КН кодів 0207.12.(10-90))

Джерело: [3]

За розрахунками вчених, переваги від експорту квотованої продукції сільського господарства до Європейського Союзу в

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

наступному році могли скласти близько 2,2 млрд. дол. США [1]. Слід зазначити, що окрім визначених тарифних обмежень, в міжнародній торгівлі в умовах її лібералізації, значний вплив мають і нетарифні обмеження, зокрема, дотримання санітарних та фітосанітарних норм. Їх застосування Російською Федерацією та іншими країнами до вітчизняних товарів молочної та кондитерської галузі спостерігали неодноразово.

Автоматичне скасування мит або ж уведення нульових тарифних квот для української сільськогосподарської продукції не значить, що вітчизняні товари одразу ж увірвуться на європейські ринки. Щоб це сталося, продукція має відповідати високим стандартам якості ЄС. На усунення нетарифних бар'єрів у торгівлі спрямована значна частина розділів Угоди. До того ж досвід інших країн, які вже створили зону вільної торгівлі із ЄС, доводить, що скасування нетарифних обмежень дає навіть більше для розвитку торгівлі, ніж скасування мит. Хоча це й важче виразити в грошовому еквіваленті.

Україна вживатиме необхідних заходів з метою поступового досягнення відповідності з технічними регламентами ЄС та системами стандартизації, метрології, акредитації, робіт з оцінки відповідності та ринкового нагляду ЄС і зобов'язується дотримуватися принципів та практик, викладених у чинних Рішеннях та Регламентах ЄС. Майбутня імплементація Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислових товарів забезпечить здійснення торгівлі між сторонами на таких саме умовах, як і між державами-членами ЄС.

Отримати визнання відповідності стандартам ЄС не так просто і це вимагає чимало зусиль та інвестицій, передусім з боку держави, а також тісної співпраці між бізнесом та контролюючими органами. Отже, весь процес виходу на ринок певного товару чи продукції цілої галузі займатиме не більше півтора роки (крім окремих випадків, наприклад, визнання еквівалентності сезонної продукції), а не 5 років, як це було у випадку з українською курятиною.

Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі економіки країни, окрім тарифного та нетарифного регулювання з боку країн-партнерів міжнародної торгівлі, певною мірою зумовлюється також наявністю внутрішніх проблем галузі. До найбільш гострих, та таких, що потребують нагального розв'язання, можна віднести: невизначеність у регулюванні використання земельних ресурсів; незадовільний стан інфраструктури (дороги, елеватори, сільськогосподарська техніка та ін.); обмежений доступ до фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників через високі кредитні ставки; неефективне використання державних коштів на підтримку сільського господарства; низька якість продукції тваринництва обмежує перспективи експорту цієї та інших видів продукції; низька продуктивність праці та інші.

Слід зазначити, що вказані проблеми є не новими, а відомими уже упродовж останніх років як урядовцям, керівникам різних рівнів управління аграрним сектором, так і керівникам сільськогосподарських підприємств, втім кардинальних рішень по адаптації законодавства та гармонізації стандартів якості продукції було прийнято недостатньо. Хоча ґрунтовні дослідження проводилися вченими, які давно вказували на необхідність якісних реформ при проведенні аграрних трансформацій в країні.

Процес інтеграції України в ЄС у розрізі готовності аграрного сектора економіки свідчить, що тут трансформаційних перетворень, аналогічних змінам у країнах Центральної та Середньої Європи, не відбувається. Особливо це стосується таких важливих стратегічних євроінтеграційних орієнтирів як земельні відносини і формування ринку землі, забезпечення реалізації гнучкого принципу поєднання ринкових законів з державним регулюванням (зокрема – фермерства), забезпечення суспільних благ і підвищення добробуту сільського населення. Аналіз існуючих проблем говорить про багатогранність розвитку аграрного сектора у системі європейських координат. Водночас, при всій актуальності поставлених завдань, досягнення гарантованих успіхів можливе лише за умов урахування та збереження власної ідентифікації галузі, селективного підходу до використання досвіду європейської інтеграції при здійсненні структурних реформ у сільському господарстві [5].

Оцінюючи перспективи активізації зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни, то, виходячи із динаміки та географічних напрямків її нарощування, акцентуємо свою увагу на розвитку експортно-імпоротної діяльності з країнами Європейського Союзу в контексті ймовірного підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі. Безперечно, як і кожне явище чи окремий предмет, запровадження поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі сільськогосподарською продукцією та продовольством між Україною та ЄС має позитивні та негативні наслідки. Разом з тим ці наслідки можна розподілити за рівнями та в часовому вимірі.

Можна стверджувати, що найбільші проблеми та труднощі має взяти на себе держава в напрямках: фінансування заходів щодо підготовки інфраструктури для забезпечення оцінки відповідності діяльності до вимог європейського законодавства (персоналення та модернізація лабораторій та органів з оцінки відповідності); підвищення кваліфікації працівників сфери оцінки відповідності та інспекторів державного ринкового нагляду; ухвалення відповідних державних програм розвитку сільськогосподарських підгалузей; зменшення непрозорих державних витрат з огляду на збільшення вимог цільового фінансування; підвищення обізнаності виробників, імпортерів та розповсюджувачів з новими правилами та вимогами та посилення конкурентоздатності виробників. До позитивних наслідків слід віднести те, що можна очікувати підвищення ефективності управління державними фінансами; будуть створені додаткові можливості для завершення вже розпочатих соціально-економічних реформ; безсумнівною стратегічними перевагами є підвищення продуктивності праці, зменшення безробіття та рівня бідності.

Певні загрози та ризики у функціонуванні виникнуть для сільськогосподарських підприємств, зокрема: тимчасове зростання витрат, пов'язаних із адміністративними та правовими змінами; додаткові витрати від бізнесу потребуватиме забезпечення поліпшення якості продукції, а також подальше дотримання високих стандартів; підвищення конкуренції, якої можуть не витримати слабші підприємства. Перевагами для сільськогосподарських товаровиробників можуть стати: безмитний доступ до найбільшого в світі ринку для більшості українських продуктів, що створює великі можливості для експорту. В результаті розширення ринків збуту буде можливість отримання більших прибутків; поліпшення доступу на ринки третіх країн через гармонізацію українського законодавства з законодавством ЄС і, відповідно, перехід на визнані в світі стандарти; кращу законодавчу захищеність прав інтелектуальної власності та застосування нових норм на практиці, що принесе вищі прибутки для винахідників і митців; кращий внутрішній інвестиційний та бізнес-клімат.

Якщо ж прогнозувати наслідки для споживачів, то вільна торгівля з ЄС означатиме, переважним чином, такі переваги: придбання товарів за нижчими цінами в результаті доступу до ширшого асортименту продукції й, відповідно, більшої конкуренції між виробниками та продавцями; можливість придбання безпечнішої продукції на внутрішньому ринку, що стане результатом передбачених Угодою про Асоціацію якісних змін українського законодавства та регуляторних норм; нові робочі місця у результаті покращення інвестиційного клімату в Україні внаслідок створення сприятливого регуляторного середовища, яке відповідатиме нормами і правилами ЄС; підвищення рівня соціальної захищеності, оскільки текст угоди містить положення щодо безпеки й стандартів праці, соціального забезпечення, екологічних вимог тощо. До загроз слід віднести ймовірне вивільнення працівників через призупинення діяльності підприємств, що вироблятимуть неякісну та неконкурентну продукцію.

Висновки та пропозиції. Розвиток зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України за аналізований період характеризується значним нарощуванням обсягів експортно-імпортних операцій, освоєнням нових ринків для вітчизняної продукції, а також збільшенням кількості партнерів по міжнародній торгівлі. Упродовж усього періоду дослідження зовнішньоторговельне сальдо по торгівлі сільськогосподарською продукцією було позитивним. Аграрний сектор забезпечує майже четверту частину валютних надходжень країни. Зовнішньоекономічна діяльність аграрною продукцією із Європейським Союзом зростає більш стрімко, ніж за цей же період з країнами СНД, і в 2013 р. дещо перевищила обсяги торгівлі з РФ. Реалізація різних векторів міжнародної інтеграції України здійснює безпосередній вплив на розвиток зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі країни. Підписання Угоди про створення зони вільної торгівлі з ЄС створює безпрецедентні можливості для України активізувати діяльність по модернізації виробництва, підвищенню стандартів продукції та запровадженні вищих норм життя та управління, що потребуватиме в короткостроковому вимірі додаткових витрат. Разом з тим безперечними та вагомими будуть вигоди в середньо-та довгостроковій перспективі.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

- Кваша С.М. Наукове забезпечення розвитку зовнішньоекономічної діяльності України при формуванні нових векторів міжнародної інтеграції. – Доповідь на засіданні Загальних зборів відділення аграрної економіки і продовольства НААН України. – 17 грудня 2013 р., м.Київ. – ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України.
- Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / [Кваша С.М., Власов В.І., Кривенко Н.В. та ін.]; за ред. С.М.Кваші. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 80 с.
- Угода про асоціацію між Європейським Союзом та його державами- членами, з однієї сторони, та Україною, з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://comeuroint.rada.gov.ua/comeuroint/doccatalog/document?id=56219>
- ЄС-Україна: поглиблена та всеохоплююча зона вільної торгівлі – Київ: Представництво ЄС в Україні, 2013.
- Зінчук Т.О. Європейська інтеграція: проблеми адаптації аграрного сектора економіки: монографія / Т.О.Зінчук. – Житомир: ДВНЗ «Державний агроекологічний університет», 2008. – 384 с.

ИНВЕСТИЦИИ КАК ФАКТОР ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Мовсисян М.Э. канд. экон. наук, доцент кафедры “Статистики”, декан факультета “Информатики и статистики” Армянского государственного экономического университета (Армения)

Мовсисян М.Е. Інвестиції як фактор економічного зростання.

Для досягнення економічного зростання необхідно створення його потенціалу, який являє собою сукупність факторів економічного зростання. Основними факторами економічного зростання є населення і інвестиції (внутрішні та іноземні), нововведення і розвиток обміну. Пошуки найбільш оптимального поєднання зазначених чинників та умови їх використання є об'єктом продуманої державної політики в рамках середньострокового планування. У рамках даної статті доречно зупинитися на інвестиціях. У статті проаналізовані динаміка і структура об'ємів внутрішніх інвестицій за галузями економіки та іноземних інвестицій в економіку Республіки Вірменія по країнах і по галузях господарства. Зокрема, зроблена спроба оцінки внеску іноземних і внутрішніх інвестицій в економічне зростання країни з урахуванням причин і факторів зміни обсягів і структури інвестицій. Також, розглянуті потенційні вигоди від прямого інвестування для країн-імпортерів інвестицій. Показана динаміка та питома вага іноземних інвестицій за країнами за 2003 - 2011 рр.

Ключові слова: економічне зростання, іноземні інвестиції, прямі іноземні інвестиції, капітальні вкладення.

Мовсисян М.Э. Инвестиции как фактор экономического роста

Для достижения экономического роста необходимо задействование его потенциала, который представляет собой совокупность факторов экономического роста. Основными факторами экономического роста являются население, инвестиции (внутренние и иностранные), нововведения и развитие обмена. Поиск наиболее оптимального сочетания указанных факторов и условия их использования являются объектом продуманной государственной политики в рамках среднесрочного планирования. В рамках данной статьи уместно остановиться на инвестициях. В статье проанализированы динамика и структура объемов внутренних инвестиций по отраслям экономики и иностранных инвестиций в экономику Республики Армения по странам и по отраслям хозяйства. В частности, сделана попытка оценки вклада иностранных и внутренних инвестиций в экономический рост страны с учетом причин и факторов изменения объемов и структуры инвестиций. Также, рассмотрены потенциальные выгоды от прямого инвестирования для страны-импортера инвестиций. Показана динамика и удельный вес иностранных инвестиций по странам за 2003- 2011 года.

Ключевые слова: экономический рост, иностранные инвестиции, прямые иностранные инвестиции, капитальные вложения.

Movsisyan M. Investments as a factor of economic growth.

In order to achieve economic growth its capacities should be applied, which are an integration of economic growth factors. The main factors affecting economic growth are people, investments - internal and foreign -, innovations and the development of exchange. The seek of the optimal combination of these factors and optimal conditions of their implementation in medium-term planning is considered to be the object of public policy. It is appropriate to focus on the investments in this article. This article contains analyses of dynamics and structure of Armenian foreign and internal investments volume, an estimation of their contributions in the economic growth and recession as well as an exploration of the reasons and factors of changes in their volume and structure. Also examined the potential benefits of direct investment for investments countries. There is shows the dynamics and the proportion of foreign investments by countries from 2003 to 2011 year.

Keywords: economic growth, foreign investments, direct foreign investments, capital investments.

Одной из приоритетных задач Правительства РА в настоящий момент является стимулирование инвестиционной активности как в стране в целом и на уровне отдельных регионов, как фактора ускорения экономического роста. Инвестиционная активность представляет собой степень интенсивности осуществления процессов инвестирования в экономику страны или региона, учитывающая как потенциальные так и реализованные возможности данной экономической системы. Инвестиционная активность является функцией инвестиционной привлекательности, которая в свою очередь зависит от соотношения двух обобщающих переменных – инвестиционного потенциала и инвестиционного риска.

Экономический рост является одной из форм более широкого процесса экономического развития, включающего не только умножение результатов производства, но и становление новых прогрессивных пропорций факторов производства. Они формируют предпосылки последующего прогресса, которые в данный момент еще не способны привести к умножению реального ВВП, но, тем не менее, обеспечивают его в будущем.

Рост является конечной целью любой экономики, какова бы ни была ее природа. Постановка такой цели предоставляет возможность достижения одновременно двух результатов: удовлетворение роста индивидуальных и коллективных потребностей (повышение уровня жизни) и создание наиболее благоприятных условий для участия в международной конкуренции.

Для достижения экономического роста необходимо задействование его потенциала, который представляет собой совокупность факторов экономического роста. Основными факторами экономического роста являются население, инвестиции (внутренние и иностранные), нововведения и развитие обмена. Поиск наиболее оптимального сочетания указанных факторов и условия их использования являются объектом продуманной государственной политики в рамках среднесрочного планирования. В рамках данной статьи уместно остановиться на инвестициях.

Любой тип экономического роста, будь то увеличение масштабов производства (экстенсивный тип экономического роста) или улучшение его качественных характеристик (интенсивный тип), требует дополнительных инвестиций. Возможность инвестиционного процесса и его реализации становится главным двигателем и регулятором экономического роста.

Потенциальные выгоды от прямого инвестирования для страны-импортера инвестиций чрезвычайно разнообразны. Для трансформационных экономик Центральной и Восточной Европы их значимость особенно возрастает.

Во-первых, ПИИ-источник дополнительного производительного капитала-крайне дефицитного ресурса в условиях глубоких структурных реформ в постсоциалистических экономиках. Иностранные инвестиции выступают в этом смысле как действенный фактор структурной трансформации экономики.